

על משכנות הרועים

דרכי הלימוד מבית מדרשם של רבוה"ק מגור ותלמידיהם

הנעורים, אין עירוב אי לא לעסוק כל היום בלימוד תוס' זה התכלית'.

(נדפס בקובץ תורני שפתי צדיק עמ' עמ' קסב)

לעסוק בדברי הראשונים

במכתב נוסף כותב רבינו האמרי אמת זי"ע: 'חפץ אני שיעסוק בדברי הראשונים זצ"ל, כי אין חקר לתבונתם, וטובה צפרנס של ראשונים'.

(ראש גולת אריאל חלק א עמ' פב הערה 9)

"כל מילה בתוספות"

'שמעתי מאמ"ז מרן אדמו"ר זצ"ל האמרי אמת שאמר, בכל מלה בתוספות צריכים לדייק. יעדעס ווארט איז ווערד א רענדל [ובתרגום ללשה"ק: כל מלה שוה דינר].

(ליקוטי יהודה פרשת לך לך, עמ' 10)

שיעור עיוני עולמי

על דבר התאחדות שיעור עיוני עולמי שאלתי בזה את כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש מגור שליט"א והשיב לי בפה קדשו אשר מאוד טוב הדבר להתאחד בלימוד התורה בשיעור עיוני הזה

(קובץ תלמודי חודשי "הפרדס" שיצא בפולין חשוון תרפ"ב)

'ע"י חידוד שכלם כאמצעות חידושי תורתו הנפלאים, עלו ונתעלו במעלה עליונה'

מרן הקדוש מקאצק זצ"ל הפליג מאד בהתועלת שמקבלים התלמידים הלומדים בישיבת רבינו זצ"ל [החידושי הרי"מ], וכידוע היה אז מפורסם בעולם סיגנון לימודו של רבינו שהוא בעומק החריפות ובינת הלב ולא כל מוחא סביל דא, עכ"ז צוה מרן הקדוש מקאצק לכמה מבני הנעורים שיסעו לווארשא ללמוד בישיבת רבינו לקחת לקח מפיו אף כי הדבר היה לפלא כי חשבו שלא הגיעו עדיין לידי מדה זו, ורבינו זצ"ל קיבלם בסבר פנים יפות ובמשך זמן קצר גדיים נעשו תיישים, וע"י חידוד שכלם באמצעות חידושי תורתו הנפלאים, עלו ונתעלו במעלה עליונה ונעשו לומדים מופלגים יודעים לשם ולתיהלה בקרב ישראל.

(מאיר עיני הגולה אות רנ"ג)

"לעסוק כל היום בלימוד תוספות"

במכתב מרבינו האמרי אמת זי"ע לחתנו רי"מ לעוין הוא כותב: 'ואת הזמן היקר במציאות, ובפרט בימי

"אשרי אדם עוז לו בד מסלות כלבם"

דרכי הלימוד
הדרכות
חיזוק ללימוד תורה
ביגיעה
מכותלי בית המדרש

”הכנה לתפילה בלימוד ביגיעה”

הובא בספר נפלאות היהודי (דף כד, א) בשם ספר שושנים לדוד על תהלים: 'הגאון הנורא היהודי הקדוש נ"ע מפרשיסחא אמר, גמרא עם תוספות מטהר את המוח'. וכן הוא בסדור קול יעקב (סדר היום, דף ה, א ד"ה עוד אמר). וכן הובא גם בספר תפארת היהודי (דף יג, ב אות כט) בזה"ל: 'שח לי ביחוד כ"ק ש"ב הרה"ק מרן נתן דוד זי"ע משידלאווציא, שאא"ז היהודי הקדוש נ"ע אמר, הכנה לתפילה, שיהיה בבחינת כל עצמותיו⁽¹⁾ תאמרנה, הוא על ידי שני ענינים. א' נקיון הגוף, שמסיר המותרות מאתו, והוא בבחינת סור מרע, ואחר כך, לימוד גמרא ותוספת מטהר את המוח, והוא בבחינת ועשה טוב. ונרמז במאמר הכתוב (אסתר ט כה) "אמר עם-הספר ישוב מן-שבתו הָרָעָה" - כמו הספר [לשון חז"ל לא ישב אדם לפני הספר וכו'] מסלק המותרות מראשו, וכן אמר עם הספר, כשלומד ומייגע עצמו בלימוד, הוא ההכנה האמתיות להיות דבוק בעת התפילה ולהנצל ממחשבות זרות, והוא סור מרע ועשה טוב. אין טוב אלא תורה'.

במעון קיץ למד כעשרים דף גמרא ורש"י בכל יום, מלבד שיעור בעיון גפ"ת עם בניו ונכדיו שהיו שם, כשעה וחצי. דבר זה ראיתי בעיני.

(אוצר מכתבים מרבינו הפני מנחם זי"ע, חלק א מכתב מז במכתב לבניו במלאות לו ששים שנה)

”ובכל שבת שאל מה חידשנו”

ובכל שבת שאל [הגה"ק ר' יעקב מאיר בידרמן זצ"ל] לי ולנכדיו, מה חידשנו בלימוד באותו שבוע. כמובן, שאני הכנתי איזה חידוש, מה ששמעתי ממגיד השיעורים שלי. לפעמים היה מסכים, ולפעמים היה סותר את החידוש והיה לוקח את הסולם שם בחדר (כי החדרים בוורשא היו גבוהים מאד והספרים שאנק היו מגיעים עד התקרה) ועלה למעלה ממש עד התקרה ולקח משם ספר להראות שהצדק עמו. וככה פלפלנו במשך דקות, ואח"כ חזר ללימודיו. וכשגמר את לימודו, לבש מלבוש אחר והתפלל ערבית, עשה קידוש בחדרו אשר למד.

(ליקוטי יום טוב [עמ"ס ביצה, בקונטרס דברי זאב] במכתב מהר" פניחס ברקוביץ למו' הגה"ח רבי דניאל חיים אלטר שליט"א אודות זקינו הגר"מ בידרמן זצ"ל)

החידוד והפולפול מלהיב ומעורר חשק לתורה

למען עורר נרדמים ולקבץ נידחים לעוררם ולתת להם מהלכים להתפתחות כשרונותם ורחשי ליבם חדשים לבקרים... לתת וועד לחכמים בקובץ ירחון תלמודי, והוא מוסר גדול, בפרט עבור הבחורים חובשי ביהמ"ד הי"ו לעוררם בדרכי החידוד והפולפול ועי"ז יתלהב ליבם אש דת וחשק נערץ ללמוד תורתנו הקדושה ברוח קנאת סופרים תרבה חכמה

על החתום - האדמו"ר האמרי אמת זי"ע יחד עם האדמו"ר הגה"ק מאוסטרובצא זי"ע והאדמו"ר מרדאמסק זי"ע.

(קובץ תלמודי חודשי "הפרדס" שיצא בפולין תשרי תרפ"ב)

שיעור עיון ועשרים דף גרש"י בכל יום במעון הקיץ

רבי משה בצלאל [אלתר] זצ"ל, שהיה מפורסם ביראה, היה גם גאון גדול ולמדן, שבהיותו

’והבעש"ט רחה אותם, משום שהיה להם גיאות בעת לימודם’

יש בין החסידים המשבחים את עצמם שהם יודעים ללמוד, בטענה כי בפשיסחה ובקוצק שיבחו למי שידע ללמוד. והדבר מביא לידי גיאות ושכחה. כי שוכחים שלמעשה אין להם כל שייכות לגמרא, כלל ועיקר לא. בימי הבעש"ט היו לומדים גדולים, גדולי הדור, שישבו ולמדו יום ולילה בהתמדה רבה, והבעש"ט דחה אותם, משום שהיה להם גיאות בעת לימודם. ובאמת העיקר היא הגמרא המחזקת הכל, וכל התועלת הבא על ידי התורה שבע"פ אשר על זה נאמר, 'על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית' וגו'. והצדיקים רצו שייגע כל אחד בלימוד בעיון, ושידעו שהם לומדים דברי תורה, אבל לא להיפך ח"ו.

(חידושי הרי"ם על התורה, הוצאת י"ל לוי ירושלים תשכ"ה עמ' דש ד"ה יש בין החסידים, ובהוצאה מאוחרת יותר בהסכמת הפני מנחם, עמ' שנה):

ספרי הרשב"א לא זזו משולחנו

'סיפר לי הרה"צ רבי נחמיה אלטר ז"ל, שפעם אחת כשהיה עוד בילדותו, ציוו עליו אחיו הגדולים, הרה"ק רבי אברהם מרדכי זי"ע ואחיו הרה"צ רבי משה בצלאל זצ"ל, שישאל את אביהם הרה"ק בעל שפת אמת זי"ע, למה הוא כותב תמיד. השיב לו השפת אמת, שרבונו הרשב"א ז"ל גם כן היה כותב תמיד. היינו, הרשב"א על ש"ס, ותשובות כמה אלפים. ותמיד היה רגיל השפת אמת, שספרי הרשב"א לא זזו משולחנו'.

(בספר שפתי צדיקים כתבי רבי צבי דוד גלאזר, בני ברק תשנח)
מערכת הרה"ק רבי יהודה אריה לייב מגור אות ד)

אמור רק באדמורי"ם, נזכיר את שמותיהם של הרה"צ מקינצק, הגה"צ מקוזיגלוב, הגה"צ מוירשוב, הגה"ח ר' מנחם זמבא הי"ד, ועוד רבים שאיני מזכיר שמותיהם, כדי שלא להאריך, זכר כולם לברכה וכו'.

(על משכנות הרועים פרק ללמוד בני יהודה קשת, מהרב החסיד מרדכי מייירנץ ז"ל תל אביב תשנ"ט עמ' לג)

"ראיתיו שקוע בשיעור חו"מ עם פ' התומים" – הגה"ח רבי מאטל אוסטרובער ז"ל

ואביא כאן מה שראיתי מחסיד אמיתי, הרה"ח ר' מאטל אוסטרובער ז"ל, בו ראו כולם דמות של חסיד אמיתי, בר דעת, הדבוק במידת האמת של חסידים קדמונים. הוא היה תלמיד מובהק של החסיד המפורסם, ר' בן ציון אוסטרובער ז"ל. כשפגשתי לראשונה, כשבאתי לישיבת שפת אמת, ראיתיו שקוע בשיעור חושן משפט עם פירוש התומים, בצוותא עם חבירו הישיש, ר' העניך העצמער ז"ל. ככל שאני זוכר אותו, תמיד היה שקוע בעומקה של הלכה.

(שם)

והשיעור היה הולך ונמשך שש שבע שעות – הגה"ק רבי מנחם זמבא זצ"ל הי"ד

...ורכזו את כל כשרונם בהבנת כל סוגיה וסוגיה על בוריה וכו', ובעיקר לעומק. בעלי כשרונות

שיעורי עיון בהתלהבות עצומה ובהגיון של ברזל

את שיעורו אמר רבי נחמיה מתוך הכתב, בהתלהבות עצומה, כולו יקוד אש, כולו תוסס, כולו חרד שיכוין לאמיתותה של תורה וכו'. את סוגיית הש"ס לימד בעיון, חידושיו, הגיון של ברזל. אינו מרבה בפלפולים, אלא כשיטת אביו הוא עמל לדרת לעומקה של הלכה, לבאר הדברים לאמיתתה של תורה.

(חידושי רבי נחמיה עמ' קלג)

גמ' – עם תוס' וראשונים, שו"ע – רק אחרי גמ' תוס' רי"ף רא"ש וטור

'סדר הלימוד של הה"ג הגדול הרב בן ציון זצ"ל היה, ללמוד כמה שיעורים ביום, עם בחורי חמד מופלגי תורה ועם אברכים. והיה לומד בגמרא ותוספות כסדר הש"ס עם הראשונים רשב"א ריטב"א שיטמ"ק וכיו"ב, וכן היה לו שיעור ללמוד את השולחן ערוך, כסדר. וכשבא ללמוד את השולחן ערוך, למד מתחילה את הגמרא ותוס' להלכה ההוא, והרי"ף והרא"ש ואחר כך הטור, ואחרי זה למד את השולחן ערוך, וכן היה בכל הלכתא.

(וילקט יוסף מהגה"ח רבי יוסף מנדלקורן ז"ל)

מערכת הגה"ח החסיד רבי בן ציון מאסטרואווע אות רלז)

כולם למדו שיעור עם תלמידים בעומק העיון

היהודי הקדוש, הרבי ר' בונם, הרה"ק מקאצק, כולם למדו שיעור עם תלמידים, בעומק העיון בגמרא ובמפרשים. מצויים איתנו מודפסים חידושים ופלפולים אשר נתחדשו בבית מדרשם. ואין צריך לומר, אדמו"ר החידושי הרי"מ זצ"ל, שהיה מקדיש שעות ארוכות לתפילה בכלות הנפש, והרי לפנינו ספריו שחידש בעומק הפלפול. וכן פירושי השפת אמת על הש"ס, אשר לומדי התורה מתענגים לאורם הבהיר. ובודאי, שלא הוזנחה בבית מדרש זה חסידות אמיתית, עד מיצוי הנפש.

חסיד קאצק בחלקם הגדול, היו למדנים מעמיקים. מבית מדרש זה יצאו גאונים כהגה"ק בעל האבני נזר זצ"ל. וכדי שלא יאמרו שהדבר

והשיעור היה
הולך ונמשך
שש שבע
שעות רצופות
כלי הפסקה,
ובמשך
השיעור
היה מפליא
להלחיץ
ולתקיד
את הש"ס
והראשונים.
היה צורך
בסוגיה לארכה
ולרחבה, וכל
ראשון או
אחרון לא היה
אניס ליה.

מצויינים, שהיו לומדים אצלו שיעור של חמש שעות ליום וכו', יחד עם תלמידיו היה יושב ומתחיל בלימוד הגמרא, ועובר לראשונים ואחרונים, מותיב ומפרק כל ענין פעמים רבות. בונה וסותר כהרף עין, מעלה סברות ומפריכן, מעיין ומחפש בודק ומבקר כל מלה שבראשונים, והשיעור היה הולך ונמשך שש שבע שעות רצופות בלי הפסקה, ובמשך השיעור היה מפליא להלחיץ ולהקיד את הש"ס והראשונים. היה צולל בסוגיה לארכה ולרחבה, וכל ראשון או אחרון לא היה אניס ליה. את הסוגיא של ר' חנינא סגן הכהנים, למדנו במשך שנה תמימה.

(אלה אזכרה עמ' קנט - קסט ערך רבי מנחם זמבא)

תוספות וכל הראשונים והאחרונים - הב' המופלא מת"ס גלמן ה"ד

מכתב מהקומדאנט הנודע הבחור המופלא מתתיהו [מת"ס] גלמן הי"ד: 'אני לומד ב"ה בהתמדה. יש לי ב"ה ישיבה קטנה מששה נערים עילויים, שלומדים אצלי שיעור אחד מסכת שבת עם ר"ן וטור שולחן ערוך הלכות שבת. חוץ מזה, יש לי שיעורי עיון עם שני בחורים טובים במס' בבא מציעא עם תוספות וכל הראשונים והאחרונים, ובלילה שיעור ש"ך תומים עם קצות ונתיבות בהלכות טוען ונטען, ואפשר גם עם חידושי הרי"ם'.

(אלה שלא נכנעו עמ' קעט)

עיקר העקרים בחיי האדם - יגיעה להכין כל טמיר ונעלם

....ומסורת זקנו האדמו"ר הראשון מגור בידו, שגרס כי עיקר העקרים בחיי האדם הוא לימוד התורה

מתוך התמסרות ויגיעה, להתעמק בה ולהשתדל להבין את כל הטמיר והנעלם בדברי חז"ל הראשונים והאחרונים.

(אלה אזכרה חלק ד עמ' 352, מאמר על האדמו"ר רבי מנחם דוד מקאזמיר זצ"ל חתן הרב רבי יעקב משה תאומים ז"ל רבה של נווידוואהר, נכדו של האדמו"ר בעל חידושי הרי"ם זי"ע)

"על שולחני עשרות ספרי ראשונים ואחרונים" - הרב דוד רב מראציונו

...עד שעה 7 בבוקר היה לומד שיעור באחת המסכתות בסדר נשים, שעבר עליו בחייו כמה מאות פעמים, ומעלה על שולחני עשרות ספרי ראשונים ואחרונים וספרי הלכה.

(אלה אזכרה ח"ו עמ' 081 על הרב דוד רב מראציונו, מהיושבים ראשונה במלכות אצל האמרי אמת זי"ע)

"עיקר לימוד העיון הוא בדברי הראשונים"

ספר ביאורים והערות הוא בעיקר לבאר דברי הראשונים ושיטתם במהלך הגמ', על יסוד מה ששמעתי מאיש האלוקים כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זיע"א, שאמר לי בבחורותי, שעיקר לימוד העיון הוא, בדברי הראשונים.

(ס' ביאורים והערות מהגה"ח רבי יצחק מאיר קנובלוביץ זצ"ל בראש כל אחד מח' הכרכים)

טורי אבן ישר והפוך

...במהלך לימוד זה היה הלב שמחה מצטט מחידושי ה'טורי אבן' בבהירות, וכלשונו, 'ישר והפוך'.

(המודיע, יום ג' לפרשת לך תש"פ, במאמר זכרון על הר' זאב ברוך כץ ז"ל)